

Ярослав Ісаєвич

В'ЯЧЕСЛАВ ІСАЄВИЧ – ЛЮДИНА ДОБРА І СПРАВЕДЛИВА

Мені дуже пощастило, що майже півстоліття тому доля подарувала мені старшого брата – В'ячеслава Ісаєвича, про існування якого я і мої батьки нічого не знали. Попри те, що він був братом двоюрідним (стриєчним, як казали колись у всій Україні, і ще й тепер кажуть на заході краю), з першої зустрічі ми відчували себе спорідненими душами, взаємно щирими і відвертими, настільки беззастережно повними однодумцями, як це далеко не часто буває з ближчими по крові родичами.

Віктор і Дмитро Ісаєвичі, батько і дядько В'ячеслава Ісаєвича, Полтава, 1963 р.

А сталося це завдяки кмітливості В'ячеслава Ісаєвича, якому на київській головній пошті помилково дали лист, адресований на ім'я Ярослава Ісаєвича. Він відразу занотував зворотну адресу на конверті, повідомив свого батька – і ось до Стрия надходить лист: “В ім'я всього святого, якщо знаєте Дмитра Григоровича Ісаєвича, що народився у Вербі, дуже прошу повідомити його адресу”. Мій батько відразу впізнав руку свого старшого брата, але, все ж, звів з отриманою в Парижі в 1923 р. карткою, що був останньою звісткою від нього. Сумніву не було:

за багато років чітке письмо В'ячеславового батька Віктора Григоровича анітрохи не змінилося.

Всі, хто знали, шанували, любили В'ячеслава Вікторовича Ісаєвича, згодні: він був людиною “не з цього світу”, залишався до своїх останніх днів безмежно далеким від властивих нашій добі суєтності, прагматизму і гонитви за матеріальними цінностями чи розвагами. Принциповість, душевність, щирість сам виховав у собі, а водночас багато успадкував від батьків і дальших предків. На жаль, порівняно мало знаю про його матір Марту Іванівну Руденко із села Кустолова – давньої козацької оселі на Полтавщині. Натомість, про родичів по батьківській лінії можу розповісти більше. Моя і В'ячеслава бабуса Олена Платонівна була онукою дякона київського Софійського собору Микити Тихого. Її сестра Ксенія стала в Шевченківському заповіднику першою доглядачкою і охоронцем меморіальної хати в Кирилівці, в якій померла 1942 року.

В'ячеслав Ісаєвич

Наш спільний дід Григорій Іванович служив священником у волинських селах Шельвові (де народився старший син Віктор – батько В'ячеслава), Велицьку (де народився мій батько Дмитро), Вербі Дубенського повіту, де отець Григорій побудував церкву й першу школу. В молодості опинився під поліційним наглядом за поширення забороненої в Росії літератури, в тому числі празького видання творів Шевченка. В Центральному державному історичному архіві України в Києві, у розділі “Секретная часть” фонду київського губернського жандармського управління збереглося дело 63: “Переписка между киевским губернским прокурором, звенигородским уездным исправником и другими учереждениями о студенте Исаевиче Г., священниках Бутовском Н. и Мельниковском Д. и других лицах, обвиняемых в хранении и распространении нелегальной литературы”.

Доля В'ячеславового батька Віктора Григоровича була важкою, багатою на драматичні події, хоч, з другого боку, в чомусь типовою для України того часу, коли вона була під владою комуністичної Росії. Віктор Ісаєвич, як і мій батько Дмитро, закінчив Волинську духовну семінарію у Житомирі, тоді вступив на юридичний факультет Казанського університету. Підробляв як графік-карикатурист в місцевих сатиричних альманахах, перебивався різними заробітками. Одружився з Лідією Перевошиковою, 1907 р. у них народилася дочка Вероніка, яку в родині кликали “Кусею” (дружина померла в листопаді 1919 р.). Через кілька років вдруге одружився з Мартою Іванівною Руденко. Тим часом Віктор Ісаєвич під час світової війни став офіцером російської армії, ходив у штикові атаки і після контузії опинився в австрійському полоні. В Українській Народній Республіці, точніше за Директорії був якийсь час військовим комендантом міста Полтави. На початку 20-х років не легалізувався, переходив із села до села, поширював летючки з віршами про те, як в Україні “скрізь кати панують”. Збереглася його поштова картка, надіслана

з Полтавщини до мого батька, на той час емігранта-робітника, який від 1918 р. був членом Центральної ради і її Президії (так званого Комітету ради, або Малої ради), в 1919 р. – членом делегації УНР на Паризьку мирову конференцію. Про відчайдушну сміливість Віктора Ісаєвича і про брак на той час властивої пізнішій добі пильності радянської цензури свідчать слова: “Адреси не маю, як і належить вільному громадянину вільної держави”. Був засланий у околиці Архангельська. Дуже швидко втік, придбавши по дорозі якусь довідку, чи, може, перепустку від табірному охоронця на ім’я Мушти Микити Івановича. Дописавши до прізвища Мушта закінчення “нов”, зумів отримати на підставі цієї довідки паспорт на ім’я Микити Івановича Муштанова. Під цим прізвищем знову зареєстрував шлюб із своєю дружиною Мартою Іванівною Ісаєвич. Малому В’ячеславу сказали, що Микитанич (так називали в родині Віктора Ісаєвича) – його вітчим.

Ісаєвичі жили над Волгою, пізніше в Сочі, далі в Кисловодську, де “Микитанич” влаштувався головним кухарем і навіть консультантом-дієтологом у великих санаторіях (свого часу він для заробітку написав куховарську книгу). Відразу після німецької окупації батько і мати опинилися в таборах, в основному, за необережні вислови “Микити Муштанова”. В’ячеслав недовгий час попрацював фельдшером в Карачаєво-Черкесії, звідтіля був мобілізований до армії і пройшов бойовий шлях від Краснодарського краю до Праги у складі Другої Кубанської козачої дивізії, якою командував генерал Іса Плієв. Отже, син був бійцем армії, яка воювала з гаслом “В бой за Родіну, в бой за Сталіна”, а його батьки мучилися в сталінських таборах, з яких вийшли на волю після смерті “великого вождя”.

Батьки В’ячеслава і він сам майже все життя провели поза Україною. Проте, ні його тато й мати, ні він сам не втратили рідної мови, вдома розмовляли по-українському. В’ячеславів батько Віктор, який ніколи не вчився в українській школі, впродовж всього життя, навіть тоді, коли йому було понад 90 років, писав добірною мовою листи, в яких зовсім не було тих явних і прихованих русизмів, яких тепер не можуть позбутися більшість українців, в тому числі й галичани, які вчилися в українських школах і навіть в сучасних україномовних університетах. Натомість, Олег – молодший брат В’ячеслава, який виростав після війни у Полтаві, став російськомовною людиною без виразних ознак національної належності.

Після демобілізації В’ячеслав здобув у Києві освіту в обох ділянках, які були його великою любов’ю, – середню фахову в Київському художньому училищі, яке тоді містилося в Лаврі, вищу – на біологічному факультеті Київського університету ім. Т. Шевченка. Після університету працював науковим співробітником установ природознавчого напрямку. Звичайно, в автобіографіях і анкетах доводилося приховувати деякі факти, часто писати явну неправду.

Поєднання таланту художника і глибоких знань вченого-біолога допомогло йому стати визначним таксидермістом, створити в цій галузі нові методики, які поки що не досить відомі світовій науці. У своєму маленькому особистому архіві В’ячеслав зберіг дуже мало фотографій людей і жодну з них не підписав. Натомість, підписано його рукою кілька цікавих фотографій улюблених тварин. На одній з них хом’як сидить на двох руках, одягнених в рукавички. На звороті підпис: “Мій хом’як – Хомка. У студентському гуртожитку нас в кімнаті було п’ятеро, він шостий”. На іншій фотографії видно черевики і поруч хом’ячка, з другого боку підпис “Мій

хом'як на прогулянці у дворі університетського гуртожитку". З цих підписів можна уявити, наскільки любив тварин В'ячеслав. Біолог від Бога, за покликанням, він міг кожному, хто хотів слухати, годинами розповідати з величезним захопленням про комарів і плазунів, про великих і малих тварин, свійських і, особливо, про тих, що живуть в лісах і на полях.

З тих років, коли В'ячеслав працював у наукових установах, фотографій дуже мало. На одній з них В'ячеслав між двома морями – капітаном судна та його заступником. Працював він тоді в секторі біоніки Інституту гідробіології; цей сектор разом із Севастопольським військово-морським училищем вивчав способи швидкого пересування дельфінів для можливого використання їхніх "секретів" при конструюванні вдосконалених підводних човнів. Були також у тодішніх військовиків ілюзії про можливість використання цих тварин для передачі інформації. Звичайно, В'ячеслава дельфіни цікавили не для прагматичного використання, а як справжнього натураліста, який не лише з симпатією і зацікавленням, але й з повагою ставився до "братів наших менших".

Де б не працював В'ячеслав, його любили і ставали його друзями тільки люди порядні. Він залишався принциповим, непримиреним до "начальників", в тому числі, з числа псевдонауковців, які не ходили праведними шляхами. Коли почався рух шестидесятників, В'ячеслав беззастережно, хоч і не явно, став на їхній бік. Від нього і нашого спільного друга Льоньки (пізніше ми називали його Левком) Селезненка я отримував самвидав, довідувався про новини підпільного визвольного руху.

В останні роки життя, коли В'ячеслав не міг самотійно вийти з помешкання, його зброєю став телефон. Самовіддано воював за збереження Голосіївського лісу, обдзвонював членів і симпатиків "Зеленого світу", залучав нових членів, викривав байдужість тих, в чиїх руках поєдналися гроші і влада. Попри важку недугу, зробив надзвичайно багато для рятування зеленого щита Києва – краси і гордості нашої столиці.

У більшовицькій державі була популярною крилата фраза, яка народилася ще перед революцією: "Бували і гірші часи, але не було підліших". На відміну від своїх батьків, В'ячеслав дожив до відносно ліберальнішої доби, коли арешти й розстріли не були масовими. Але підлості навколо стало не менше, можливо, навіть більше, ніж тоді, коли ще жили люди, виховані не під радянською владою – покоління його батьків.

Впродовж свого життя В'ячеслав створював навколо себе атмосферу порядності, доброзичливості, співчуття скривдженим. Не тому, що я його брат, а тому, що добре його знав, можу ствердити: якщо б таких людей ми мали більше, то не мусили б так, як нині, турбуватися, що станеться з Україною. І важливо, щоб і до наступних поколінь дійшло правдиве щире слово про В'ячеслава і його друзів, завдяки яким життя ставало змістовнішим і спрямованим – справді, а не на словах – до високих ідеалів.